

Új jövevény – régi tanulságok

A szelídgesztenye gubacsdarázs (*Dryocosmus kuripbilus* Yasumatsu 1951) Kínában őshonos. Évente egy nemzedéke van, csak az egyivarú nemzedéke ismert. A nőtények júniustól augusztusig repülnek, a gesztenye rügyeibe rakják petéiket. Ezekből csak a következő tavasszal kelnek ki a lárvák. Ez a tény nagyban növeli a fertőzött szaporítóanyag ember általi terjesztésének esélyét. A nyár folyamán frissen fertőzött faegyedeken ugyanis a következő tavaszig semmi nyom nem utal arra, hogy a rügyekben peték várakoznak a kikelésre.

A fertőzött rügyeken gubacsok (1. kép) képződnek, amik blokkolják a hajtások fejlődését. A gubacsok időnként leveleken (2. kép) is kifejlődhetnek. A rügyön képződő gubacsok még 1-2 évig láthatóak a fán, a levélgubacsok értelem-szerűen a lombhulláskor a levelekkel együtt lehullanak. A vegetatív rügyek fertőzése a korona kiritkulását, szélsőséges esetben fapusztulást okozhat. A generatív rügyeken fejlődő gubacsok a gesztenyetermést csökkentik. A termésvesztés mértéke akár 50-70%-os is lehet. Világszerte a szelídgesztenye legjelentősebb kártevő rovarának tartják.

A nyár elején kirepülő nőtények aktívan is terjednek, a terjedési távolságot a megfelelő irányú szél nagyban növelheti. A szaporítóanyag szállítása révén pedig emberi közreműködéssel juthat el akár távoli kontinensekre is. A faj 1941-ben feltűnt Japánban, 1961-ben Koreában, 1974-ben pedig az USA-ban is megtalálták. Európában először 2002 nyarán, Észak-Olaszországban, Torino közelében, a Piemont-régióban észlelték. Egy 2003-ban, a Növényvédelem című lap hasábjain megjelent cikkünk végén azt a megjegyzést tettük, hogy magyarországi megjelenése is várható. E jóslat vált valóra 2009

májusában. Mielőtt bárki a két szerző aktív „terjesztői közreműködésére” asszociálna, érdemes megismerkedni a történet részleteivel.

Május közepén, egy Budához csatlakozó kertvárosi jellegű település egyik kertjében Wittman Ferenc növényvédelmi vállalkozó egy általa ismeretlen kárkét fedezett fel az elmúlt év őszi ültetett (kb. 6 m magas, 12 cm átmérőjű) szelídgesztenyén. Már a telefonhívása is egyértelművé tette, hogy egy „körözött” fajjal van dolgunk. Ezt a tényt a helyszíni szemle is megerősítette. A fát 2008 őszi vásárolták egy nemzetközi kertészeti áruházlánctól. A fán régi gubacsokat nem találunk, a gubacsdarázs nőtényei pedig nyilván csak ott petézhettek a rügyekben, ahol a faj már jelen van, illetve megtelepedett. Ezért úgy feltételezzük, hogy a fát 2008 őszi, legnagyobb valószínűséggel Észak-Olaszországból hozhatták, ami a *Dryocosmus kuripbilus* legjelentősebb európai „bátyja”. Elviekben Olaszországnak csak olyan körzeteiből szabad szelídgesztenye szaporítóanyagot szállítani Európa más országaiba, ahol a gubacsdarázs még nincs jelen. Elviekben...

Érdekességként megjegyezhető, hogy a fán a karantén gubacsdarázs mellett még a szelídgesztenye kéregrák tünetei is jelen voltak, illetve egy kb. 15 mm átmérőjű kirepülési nyílás, melynek alapján a fajt nem könnyű azonosítani. Lehet nagy farontó lepke (*Cossus cossus*), de akár cincér is. Ha pedig az utóbbi, akkor akár a szintén invázív ázsiai lombfacincérek (*Anoplophora* sp.) egyike is szóba jöhet. A gyanútan vásárlók tehát az ugyancsak borsos árú fával több extra-felszerelést is kaptak. Mégpedig nem is akármilyet...

A profitorientált nemzetközi kereskedőláncok nyilvánvalóan nem érdekelték a növény-egészségügyi szabályok túlzottan

konzervatív értelmezésében, sokkal inkább az eladások és a nyereség volumenében. Az ügy már önmagában is rendkívül tanulságos. Ezzel együtt is érdemes talán egy kicsit tovább elmélkedni rajta. Napjainkban nemritkán komolytalanul csábító kilátásokkal kínálnak északi csodafüzeket és déli csodanyárat rövid vágásfordulóú energiaültetvények létesítéséhez. Néha olyan nyereséget ígérnek, amit legfeljebb alsó tagozatos iskolások hisznek el. Sok esetben sem a szaporítóanyag származási helye, sem pedig a faj nem tisztázott pontosan. Az északi csodafűz jó eséllyel sül majd ki aszályos nyaraikon, a déli csodanyár pedig majd kifagy teleinken. De ez még csak az egyik baj... Ne feledjük, ez az egyik leggyöngyösebb és leghatékonyabb módja ismeretlen kórokozók és kártevők behurcolásának!!! Ennek potenciális következményei beláthatatlanok, de mindenképpen rémisztőek. Szándékos naivitással tesszük fel a kérdést, nem volna-e jobb a hazai nemesítésű, dokumentált kutatásokkal is alátámasztott produktivitású, ismert rezisztenciájú szaporítóanyagot használni???

A példálózást persze akár az élelmiszeripar területére is ki lehetne terjeszteni. A Gyulai Húskombinát például mostanság azért táncol a csőd szélén, mert a gyenge forint miatt nagyban megdrágultak a kolbászgyártás alapanyagául szolgáló, külföldről beszerzett sertéshús, bél és a fűszerek. Vagy ezeket csak külföldön lehet előállítani???

Akárhogy is van ez, tisztelettel kérjük a kollégákat, ha a képen láthatóhoz hasonló jeleket észlelnek szelídgesztenyén, jelezzék az Erdészeti Tudományos Intézet Erdővédelmi Osztályán az erdovedelem@erti.hu e-mail címen.

**Csóka György
Melika George**

1. kép

2. kép